

Kotimaisten kielten keskus

INSTITUTET FÖR DE INHEMSKA SPRÅKEN

Tilinpäätös 2020

Kotimaisten kielten keskuksen tilinpäätös 2020

Sisällys

TOIMINTAKERTOMUS	3
1. Johdon katsaus.....	3
2. Tuloksellisuus.....	4
2.1 Suomen ja ruotsin kielen huolto ja neuvonta sekä kielenhuoltoon liittyvä tutkimus... 4	
2.2 Saamen kielten, viittomakielten ja romanikielen lautakunnat.....	6
2.3 Sanakirjatyö ja siihen liittyvä tutkimus	6
2.4 Julkaisutoiminta, kieliaineistot ja kirjasto	8
3. Vaikuttavuus.....	9
3.1 Toiminnan vaikuttavuus	9
3.2 Siirto- ja sijoitusmenojen vaikuttavuus	12
4. Toiminnallinen tehokkuus	13
4.1 Toiminnan tuottavuus	13
4.2 Toiminnan taloudellisuus	15
4.3 Maksullisen toiminnan tulos ja kannattavuus.....	17
4.4 Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuus	18
5. Tuotokset ja laadunhallinta	19
5.1 Suoritteiden määrät ja aikaansaadut julkishyödykkeet.....	19
5.2 Palvelukyky sekä suoritteiden ja julkishyödykkeiden laatu	19
6. Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen	20
6.1 Henkilöstömäärä ja -rakenne	20
6.2 Henkilöstön koulutus ja osaaminen.....	21
6.3 Työhyvinvointi	21
7. Tilinpäätösanalyysi.....	22
7.1 Rahoituksen rakenne.....	22
7.2 Talousarvion toteutuminen	22
7.3 Tuotto- ja kululaskelma	23
7.4 Tase.....	23
8. Sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma	23
9. Arviointien tulokset.....	26
10. Yhteenveto havaituista väärinkäytöksistä	26
TILINPÄÄTÖS	27
1. Talousarvion toteumalaskelma vuodelta 2020	27
2. Tuotto- ja kululaskelma.....	28
3. Tase	29
4. Liitetiedot	29
5. Allekirjoitukset.....	30

Liite: Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuluettelo 2020

Kotimaisten kielten keskus 2021

Toimitus: Ulla-Maija Forsberg, Lotta Jalava, Jamima Löfström, Toni Nykänen

Julkaisuluettelo: Risto Uusikoski

Kansi: Omenapuun alla. Kuva: Jamima Löfström

Toimintakertomus

1. Johdon katsaus

Kotimaisten kielten keskukselta annetun lain (1403/2011) mukaan Kotimaisten kielten keskus on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan kuuluva virasto. Keskuksen tavoitteena on kielen asiantuntijana edistää keskuksen toimialaan kuuluvien kielten käyttöä yhteiskunnassa. Keskuksen tehtävänä on suomen ja ruotsin kielten huolto, neuvonta ja sanakirjatyo sekä kielenhuoltoon ja sanakirjatyoön liittyvä tutkimus. Keskuksen tehtävänä on lisäksi koordinoita saamen kielten, viittomakielten ja romanikielen huoltoa.

Kotimaisten kielten keskuksen (myöhemmin Kotus) tehtävänä on vahvistaa kieliyhteisön tietoisuutta ja toimintaa suomen ja ruotsin kielen monipuolisen käytön takaamiseksi Suomessa. Kotus korostaa kaikkien suomalaisten äidinkielen merkitystä ja pyrkii vaikuttamaan siihen, että jokaisen ihmisen oikeus omaan kieleen tunnustetaan ja sen käyttöön kannustetaan.

Toiminnallaan Kotus luo osaltaan edellytyksiä kielelliselle tasa-arvolle Suomessa. Kotus tuottaa palveluja ja julkaisuja, jotka edistävät suomen ja ruotsin kielen käyttöä ja kehittymistä sekä auttavat kansalaisia ja yhteiskuntaa ylläpitämään yhteyden Suomen kielelliseen kulttuuriperintöön.

Kotus on vakiinnuttanut paikkansa luotettavana kielenhuollon asiantuntijalaitoksena, joka palvelee kieliasioissa eri ammattiryhmiä ja kaikkia kansalaisia. Kotuksen toiminnan lähtökohtana on, että jokaisella on oikeus saada tietoa kielestä ja että julkisten palvelujen kieli on asiallista, selkeää ja ymmärrettävää ja virallinen nimistö asianmukaista.

Vuonna 2020 Kotus on edelleen seurannut aktiivisesti julkista kielenkäyttöä ja toiminut sen parantamiseksi mm. aktiivisella viranomaisyhteistyöllä sekä antamalla neuvontaa, koulutusta, ohjeita ja lausuntoja. Erityisen aktiivisesti on oltu mukana julkisen hallinnon strategian laatimisessa. Näin on pyritty vaikuttamaan siihen, että kielen rooli yhdenvertaisuuden edistämässä ja eriarvoisuuden ehkäisemisessä ymmärretään ja hallitusohjelman kirjaukset hyvän viranomaiskielen edistämisestä toteutuvat. Hyvän virkakielen verkko-opiskelumateriaalien suunnittelua ja tuotantoa on jatkettu. Vuoden aikana hankkeessa työstettiin verkkokurssituokioiden käsikirjoituksia, julkaistiin uudistetut virkakielen verkkosivut, julkaistiin päivitettyä ja kaikille avoimena *Hyvä virkakieli – Selkeyttä lauseita ja virkkeitä* -kurssi eOppivassa.

Kielenhuollon tiedotuslehtiä *Kielikello* ja *Språkbruk* on julkaistu avoimesti verkossa. Lisäksi Kotuksen verkkosivuilla on julkaistu runsaasti kielitietoa mm. ohjesivustojen, uutisten, blogien ja videoiden muodossa. Verkkopalvelujen kävijämäärä on kasvanut tasaisesti, ja käyttäjäkyselyn tulokset osoittavat käyttäjien tyytyväisyyttä.

Sanakirjojen laatiminen ja julkaiseminen ovat olennainen osa Kotuksen toimintaa. Sekä *Kielitoimiston sanakirja* että *Suomi–ruotsi-suursanakirja* julkaistiin päivitettyinä uudessa digitaalisesti saavutettavassa käyttöliittymässä. Uudessa käyttöliittymässä on julkaistu myös loppuvuodesta valmistunut *Suomi–kurmandži-sanakirja* sekä tammikuussa 2021 valmistunut *Suomi–somalisanakirja*. Näillä sanakirjoilla Kotus pyrkii vahvistamaan maahanmuuttajien integroitumista yhteiskuntaan. Myös murre-sanakirjoihin ja *Vanhan kirjasuomen sanakirjaan* lisättiin uusia hakusanoja.

Pandemia on vaikuttanut vuoden tuloksiin vaihtelevasti. Eniten on vaikuttanut erilaisten tilaisuuksien ja seminaarien peruuntuminen. Nämä ovat olleet merkittäviä asiantuntijatyön

foorumeita esitelmiseen ja puheenvuoroihin. Etätö sopii Kotuksen eri toimintoihin eri tavalla. Haastavinta se on ollut fyysisiin aineistoihin perustuvassa sanakirjatyössä, ja tätä on pyritty helpottamaan erityisjärjestelyin. Työhyvinvointia poikkeusoloissa on seurattu henkilöstölle suunnatuilla kyselyillä ja yhteisissä tilaisuuksissa etäyhteyksin.

2. Tuloksellisuus

Kotuksen tuloksellisuustavoitteet toteutuivat kokonaisuudessaan oikein hyvin, ja monelta osin asetetut tavoitteet ylittyivät.

Taulukko 1. Kotuksen tuloksellisuusindikaattorit 2020

	Tavoite 2020	Toteuma 2020
Julkaisut, painotettu kappalemäärä	3 000	3 493
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät, kpl	400	297
Kielenkäytön opetus, tuntia	850	1 183
Kielineuvonta, vastauksia, kpl	6 000	7 673
Sana-artikkeleita, kpl	29 700	24 985
Asiakaspalaute (asteikko 1–4)	3	4

2.1 Suomen ja ruotsin kielen huolto ja neuvonta sekä kielenhuoltoon liittyvä tutkimus

Kielenhuollon, neuvonnan ja tutkimuksen tavoitteet saavutettiin pääosin ja osin jopa ylitettiin. Kotuksen tarjoaman suomen ja ruotsin kielen huollon laatuun luotetaan, ja toiminnan asema on vakaa sekä suuren yleisön että keskeisten sidosryhmien piirissä. Kotus jatkoi kielenhuollon palvelujen siirtämistä soveltuvien osien verkkoon ja teki edelleen aktiivista yhteistyötä virkakielen kehittämiseksi.

Kielenhuollon palvelut, julkaisut ja esitelmät

Julkaistiin kielenhuollon tiedotuslehtiä *Kielikelloa* ja *Språkbrukia* maksuttomina verkkolehtinä ja *Språkbrukia* ulkopuolisen rahoituksen turvin myös painettuna lehtenä. *Språkbrukin* sivulataukset pysyivät edellisen vuoden tasolla, ja niitä oli noin 835 000. *Kielikellon* sivulataukset lisääntyivät runsaasta 2,2 miljoonasta lähes 2,5 miljoonaan. *Kielikellon* ilmestymisestä kertovan ilmoitusviestin tilanneiden määrä lähes kaksinkertaistui edellisestä vuodesta noin 18 000:een. *Kielikellon* lukijakyselyssä erityisesti palaute sisällöstä oli myönteistä.

Täydennettiin *Kielitoimiston ohjepankkia*, jonka vuosittainen sivulatausten määrä kasvoi neljästä miljoonasta noin 5,6 miljoonaan. *Asutusnimihakemiston* laaja, kunnille tehtyyn kyselyyn perustuva päivitys valmistui. Suomenkielisistä ulkomaiden paikannimistä ohjeita antavaan *Eksonyymit-* julkaisuun lisättiin lähes tuhat sellaista nimeä, joissa vain osa nimestä on suomeksi (esim. *Scillysaaret* ja *Beringinsalmi*). Täydennettiin myös muita kielen- ja nimistönhuollon verkkojulkaisuja, -aineistoja ja -sivuja. Kielestä ja nimistöstä kirjoitettiin ja esitelmöitiin yleistajuisesti myös Kotuksen verkkosivuilla, sosiaalisen median kanavilla sekä monilla muilla foorumeilla.

Verkkosivuilla ja julkaisuissa tarjottavien ohjeiden täydennykseksi tarjottiin henkilökohtaista neuvontaa sekä puhelimitse että verkkopalvelun yhteydenottomakkeilla. Kysyntä osoittaa, että

henkilökohtaisia neuvontapalveluja tarvitaan. Lisäksi tällaiset palvelut antavat tietoa kieliyhteisön tiedontarpeesta. Ruotsinkielisen puhelinneuvonnan päivystysaika laajennettiin neljästä tunnista viikossa kuuteen tuntiin päivässä.

Vuonna 2020 vietettiin kielenhuollon juhluvuotta sen kunniaksi, että Kielitoimiston perustamisesta oli kulunut 75 vuotta. Juhlavuosi näkyi muun muassa Kielikellossa, Kotuksen verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa, ja sitä varten perustettiin *Kielen juhlaa 75* -Instagram-tili. Syksyllä järjestettiin etäyhteyksin juhlaseminaari, jolla oli verkossa noin 700 seuraajaa. Myös vuosittainen ruotsalais-suomalainen kääntäjäseminaari järjestettiin poikkeuksellisesti etäyhteyksin.

Kotus oli edustettuna muun muassa valtioneuvoston ruotsin kielen lautakunnassa sekä oikeusministeriön nimilautakunnassa ja Helsingin kaupungin nimistötoimikunnassa. Eri tahojen kielenkäyttöön vaikutettiin lukuisissa muissakin verkostoissa, työryhmissä ja elimissä sekä antamalla lausuntoja ja tarjoamalla organisaatioille koulutusta ja asiantuntija-apua muun muassa ohjeiden ja määräysten ymmärrettävyyden parantamiseen. Koulutuksen kautta saatiin myös arvokasta tietoa kirjoittamisen olosuhteista ja suositusten sovellettavuudesta. Yle tilasi suomen kielen kielenhuoltopalvelua kahden edellisen vuoden tapaan moninkertaisen tuntimäärän aiempiin vuosiin verrattuna. Jatkettiin yhteistyötä Svensk Presstjänstin kanssa ruotsinkielisen median kielenhuollossa, ja Kotuksella oli edustaja Svenska Yles språkgrupp -elimessä. Etenkin keväällä median kielenhuollossa korostuivat koronapandemiaan liittyvät kielikysymykset.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kehittämisrahoituksella jatkettiin kolmivuotista *Hyvän virkakielen verkko-opiskelumateriaali* -hanketta uudistamalla virkakielen verkkosivut, valmistelemalla uusia verkkokursseja ja julkaisemalla *Hyvä virkakieli* -kurssi päivitetynä ja kaikille avoimena. Vaikutettiin siihen, että kielen rooli yhdenvertaisuuden edistämässä ja eriarvoisuuden ehkäisemisessä ymmärretään ja hallitusohjelman kirjaukset hyvän viranomaiskielen edistämisestä toteutuvat. Tässä tarkoituksessa osallistuttiin muun muassa julkishallinnon strategian tekemiseen ja toimittiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Sukupuolella väliä? -hankkeen yhteistyökumppanina sekä annettiin lausunto hallituksen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen lakipaketista ja uudistukseen sisältyvän itsehallinnollisen alueen nimestä. Järjestettiin Vuoden selväsanainen -kilpailu, jonka voittajalle, aluehallintovirastoille, palkinnon luovutti eduskunnan oikeusasiamies. Eduskunnan kanslian kanssa järjestetyssä Selkeän kielen päivän tilaisuudessa korostettiin kielen ja viestinnän merkitystä kriisi- ja poikkeustilanteessa. Osallistuttiin selkokielen edistämiseen toimimalla selkokieltä edistävän Klaara-verkoston ohjausryhmässä sekä Selkokeskuksen neuvottelukunnan puheenjohtajana ja vastaavan ruotsinkielisen Referensgruppen för lättläst -elimen jäsenenä sekä järjestämällä yhteistyökumppanien kanssa seminaari ruotsinkielisestä selkokielestä ja saavutettavuudesta.

Kielilautakunnat

Suomen kielen lautakunta kokoontui kaksi kertaa ja ruotsin kielen lautakunta neljä kertaa. Suomen kielen lautakunnan toiminnassa korostuivat edelleen kielipoliittiset kysymykset. Lautakunta kutsuttiin vuonna 2018 julkaisemansa kannanoton ansiosta jälleen myös oikeusministeriöön keskustelemaan ministeriössä valmisteltavana olevasta kansalliskielistrategiasta.

Kielenhuoltoon liittyvä tutkimus ja kansainvälinen yhteistyö

Jatkettiin suomen yleiskielen seurantaa ja julkaistiin sanasto *Kielen asemaan liittyvät termit hallinnossamme*. Toimittiin kotimaisessa ja kansainvälisessä akateemisessa yhteisössä julkaisemalla artikkeleja sekä ohjaamalla väitöskirjoja ja muita opinnäytteitä ja antamalla akateemisia asiantuntijalausuntoja.

Osallistuttiin Euroopan kielentutkimuslaitosten kielipoliittisen yhteistyöelimen Efnilin ja YK:n paikannimiasiantuntijoiden ryhmän UNGEGNin toimintaan sekä kansainvälisten selkeän kielen järjestöjen Clarityn ja Plainin työhön. Osallistuttiin pohjoismaisten kielenhuoltoelinten verkoston toimintaan ja jatkettiin yhteistyötä Ruotsin Kielineuvoston ja Viron kielen instituutin kanssa. Osallistuttiin jäsenenä Ruotsin Mediespråksgruppenin, Språkvårdsgruppenin ja Namnvårdsgruppenin sekä ruotsinsuomalaisen termiryhmän toimintaan.

2.2 Saamen kielten, viittomakielten ja romanikielen lautakunnat

Lautakuntien tehtävänä on antaa alallaan kielenkäyttöä koskevia periaatteellisia ja yleisluonteisia suosituksia. Kolmivuotiskaudeksi 1.6.2018–31.5.2021 nimitetyt lautakunnat jatkoivat toimintaansa. Kotimaisten kielten keskuksen vastuuhenkilö piti lautakuntiin yhteyttä ja antoi niille kielipoliittista asiantuntija-apua. Romanikielen lautakunnan sihteerintehtävä siirtyi Helsingin yliopiston hoidettavaksi toimintavuoden alusta.

Viittomakielten lautakunta antoi lausuntoja sekä osallistui aktiivisesti keskusteluun viittomakielten asemasta. Keskusteluteemoja olivat viittomakielen tulkkaus sekä viittomakielten opetuksen ja oppimateriaalin tilanne. Lautakunnan kokouspöytäkirjat julkaistaan Kotimaisten kielten keskuksen verkkosivuilla, ja viittomakielinen kokoustiivistelmä on nähtävillä Kuurojen Liiton verkkosivuilla.

Romanikielen lautakunta käsitteli romanikielen kielipoliittisia kysymyksiä pyrkimyksenään vahvistaa romanikielen yhteiskunnallista asemaa. Se piti yllä keskustelua romanin kielilaista ja romanikielen opetuksen tärkeydestä. Lautakunta paneutui toimintavuonna erityisesti romanikielen elvytykseen ja kielenkäyttäjyhteisön aktivoimiseen. Lautakunnasta on jäseniä toimintavuonna käynnistyneessä, Opetushallituksen hallinnoimassa romanikielen elvytysohjelmassa. Elvytysohjelmassa on asiantuntijajäsen myös Kotimaisten kielten keskukselta.

2.3 Sanakirjatyö ja siihen liittyvä tutkimus

Nykysuomea kuvaavasta ja normittavasta Kielitoimiston sanakirjasta ilmestyi kaksi käyttöliittymältään uudistettua ja sisällöltään päivitettyä versiota Kielikoneen julkaisemina. Ensin toteutettiin sanakirjan saavutettavuusvaatimuksiin vastaava uudistettu käyttöliittymä ja toisessa vaiheessa palautettiin lähes edellisten sanakirjaversioiden tasolle yltävät hakutoiminnot. Hakuohjeet ja oheistekstit päivitettiin, samoin niiden käännökset ruotsiksi ja englanniksi. Sanakirjassa on yli 100 000 hakusanaa, ja se on käytettävissä sekä maksutta verkossa että Kielikone Oy:n maksullisessa sanakirjapalvelussa.

Maahanmuuttajakielten sanakirjahanke edistyi: Suomi–kurmandži-sanakirja valmistui (28 267 hakusanaa) ja laadittiin edelleen Suomi–somalisanakirjaa, josta ilmestyi verkossa aakkosväli *a–va* (liki 27 000 hakusanaa). Kumpikin sanakirja julkaistiin uudessa käyttöliittymässä. Joulukuussa julkaistiin päivitetty Suomi–ruotsi-suursanakirja Kotuksen omilla verkkosivuilla uudessa käyttöliittymässä. Sanakirja oli aiemmin Göteborgin yliopiston palvelimella. Se sisältää noin 110 000 hakusanaa ja nyt sitä päivitetään vuosittain.

Vanhan kirjasuomen sanakirja (VKS) on edennyt niin, että verkossa on luettavana jakso *a–perstauta* (42 340 hakusanaa). Suomen murteiden sanakirja (SMS) käsittää nyt verkossa jakson *a–lööveri* (kaikkiaan noin 178 500 hakusanaa ja 62 000 karttaa). Ordbok över Finlands svenska folk mål -sanakirjasta (FO) on luettavana aakkosväli *a–rejal* (yhteensä noin 75 500 hakusanaa); Finlandssvensk ordbok on noin 2 550 hakusanan laajuinen.

Yhteistyössä Viron Eesti Keele Instituutin kanssa julkaistu Viro–suomi-sanakirja käsittää noin 40 000 hakusanaa. Viimeistelyjä ja uusia artikkeleita ilmestyi verkkoon toimintavuonna 6 600.

Karjalan kielen verkkosanakirja (noin 89 000 hakusanaa) on kokonaan vapaasti luettavissa verkossa. Karjalan kielen verkkosanakirjan sanakirja-artikkelien yhteyteen lisättiin digitoitujen, metatiedoin varustettujen aineistolippujen kuvia.

Karjalan kielen verkkosanakirjan, Suomen murteiden sanakirjan ja Vanhan kirjasuomen sanakirjan aineistot sekä Suomen murteiden sanakirjan levikkikartat ovat tarjolla myös avoimena datana. Myös suomen kielen ja saamelaiskielten etymologinen tietokanta (vajaa puoli miljoonaa tietoa) on verkossa käytettävissä sekä avoimena datana saatavilla.

Kotuksen verkkosanakirjojen käyttöliittymiä uudistettiin saavutettavuusdirektiivin vaatimukset huomioon ottaen. Erityistä huomiota kiinnitettiin niiden käytettävyyteen eri päätelaitteilla, myös mobiililaitteilla. Vuoden 2020 aikana uudistettiin Kielitoimiston sanakirjan, maahanmuuttajakielten sanakirjojen ja Suomi–ruotsi-suursanakirjan käyttöliittymät. Saavutettavuusarvioita ja käyttöliittymien uudistussuunnitelmia on tehty myös muista sanakirjoista: Suomen murteiden sanakirja, Vanhan kirjasuomen sanakirja, Finlandssvensk ordbok, Karjalan kielen verkkosanakirja ja Ordbok över Finlands svenska folkmål.

Pohjoismaisen leksikografian konferenssin (2019) konferenssiraportin *Nordiska studier i lexikografi 15* artikkelien arvioinnissa ja julkaisun laatimisessa tehtiin suuri työ. Poikkeuksellisesta vuodesta huolimatta sanakirjantoimittajat myös osallistuivat alan kansallisiin ja kansainvälisiin tilaisuuksiin, keväästä lähtien verkkoitse. Toimitukset järjestivät itsekkin tilaisuuksia, joihin osallistui asiantuntijoita myös eri puolilta Suomea. Toimittajat julkaisivat sanakirjatyöhön liittyviä tieteellisiä ja yleistajuisia artikkeleita. Myös Kielitoimiston perustamisen 75-vuotisjuhlavuoden julkaisuihin ja toimintaan osallistuttiin. Sanastoa ja sanakirjojen käyttöä koskevia blogeja, vlogeja ja ohjevideoita tehtiin runsaasti. Verkkosivuja päivitettiin ja muokattiin saavutettavuusvaatimusten mukaisiksi.

Sanakirjantoimittajat antoivat myös henkilökohtaista neuvontaa enimmäkseen sanastoa koskien; nämä suoritteet sisältyvät kielineuvonta-indikaattorin lukuihin. Neuvoja annettiin myös sanakirjojen ja aineistojen käytössä. Kielitoimiston sanakirjan toimitus osallistui sanastolausuntojen laatimiseen, Tietotekniikan termitalkoisiin ja Lääketieteen sanastolautakuntaan sekä piti sanastotyöpajan viestinnän ja markkinoinnin asiantuntijoille.

Kuvio 1. Verkossa olevien sanakirjojen tilanne vuoden 2020 lopussa

Kielitoimiston sanakirja*	
a–ö	
Karjalan kielen sanakirja	
a–ö	
Suomen murteiden sanakirja	
a – lööveri	nö–
Vanhan kirjasuomen sanakirja	
a–perstauta	po–
Suomi–ruotsi-suursanakirja*	
a–ö	
Finlandssvensk ordbok	
a–ö	

Ordbok över Finlands svenska folkmål	
a-rejäl	sli-
maahanmuuttajakielten sanakirjoja: Suomi–somali-sanakirja	
a-va	ve-
maahanmuuttajakielten sanakirjoja: Suomi–kurmandži	
a-ö	
Viro–suomi-sanakirja	
a-ö	

Ilmestyneet aakkosvälit täysivärisinä. Vaaleanvärisellä taustalla on lisäksi merkitty, mihin kohtaan toimitustyö on edennyt vuonna 2020.

*Jatkuvasti päivitettävä sanakirja

2.4 Julkaisutoiminta, kieliaineistot ja kirjasto

Kotus jatkoi asiantuntijatyönsä tulosten julkaisemista pääsääntöisesti vapaasti saatavina verkkojulkaisuina. Säännöllisesti verkossa ilmestyviä julkaisuja ovat kielenhuollon tiedotuslehdet Kielikello ja Språkbruk, joista molemmista ilmestyi vuoden aikana neljä numeroa. Säännöllisesti toimitettava julkaisukanava on myös kotus.fi/sprakinstitutet.fi-sivusto, jolla julkaistaan viikoittain runsaasti ajankohtaista kielitietoa.

Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja -sarjan useaa aikaisemmin ilmestynyttä tietokantamuotoista julkaisua päivitettiin vuoden aikana. Näihin kuuluvat muiden muassa Kielitoimiston ohjepankki, Eksonyymit: Suomenkieliset ulkomaiden paikannimet ja niiden vieraskieliset vastineet sekä Asutusnimihakemisto. Sarjaan kuuluvat myös jatkuvasti päivitettävät sekä aakkosväleittäin karttavat sanakirjat. Jälkimmäisistä saatiin valmiiksi Suomi–kurmandži-sanakirja. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja -sarjassa ilmestyi lisäksi kaksi uutta julkaisua: kielipolitiikkaan keskittyvä raportti ja Kotuksen nimistöaineistoihin pohjautuva toimitte.

Lisäksi asiantuntijatyön tuloksena ilmestyi monia muualla julkaistuja yleistajuisia ja tieteellisiä artikkeleita, katsauksia, toimitteita ja kokonaisuuksia. Vuoden 2020 julkaisuluettelo on luettavissa verkossa:

https://www.kotus.fi/julkaisut/julkaisuluettelot/julkaisuluettelot_vuosittain/julkaisut_2020.

Kotuksen laajat kieliaineistot ovat osa kansallista kulttuuriperintöä. Ne palvelevat Kotuksessa tehtävää asiantuntijatyötä, jonka yhtenä tavoitteena on jalostaa aineistoja kansalaisten, yhteiskunnan ja tutkijoiden saataville digitaalisessa muodossa. Aineistokokoelmien pohjalta jatkettiin muun muassa muun Suomen murteiden verkkosanakirjan ja Suomen ruotsalaismurteiden verkkosanakirjan toimittamista, jotka saattavat laajojen murrekokoelmien sisältöjä helposti käytettävään ja haettavaan muotoon. Nimiarkiston paikannimikokoelmia liitettiin tietokantamuodossa digitaaliseen Nimiarkistoon eri tieteenalojen tutkijoiden, opiskelijoiden ja suuren yleisönkin käyttöön.

Kotuksen omien hankkeiden ja asiantuntijatyön lisäksi kieliaineistokokoelmat palvelevat tutkijoita ja suurta yleisöä. Kieliaineistojen lisäksi Kotuksen kokoelmat sisältävät kielentutkimuksen toimijoiden arkistokokoelmia kuten kieliaineistojen kerääjien henkilöarkistoja. Nauhoitearkiston kokoelmat ovat tärkeä kulttuuriperintöaineisto paitsi tutkijoille myös haastateltujen jälkeläisille ja suku- ja kotiseutututkijoille. Arkistotilat jouduttiin COVID-19-pandemiatilanteen vuoksi pitämään suljettuina ulkopuolisilta kävijöiltä, mutta asiakkaita palveltiin silti aineistojen tietopalvelu- ja tilausasioissa. Aineistojen tietoja ylläpidetään Kotuksen aineistotietokannassa, josta tiedot

haravoidaan Finna-tiedonhakupalveluun. Tietoja tarkennetaan ja täydennetään jatkuvasti. Jatkettiin Kotuksen nykyisessä asiantuntijatyössä tarpeettomien tutkimusaineistojen siirtojen valmistelua muille, sisällöllisesti sopivammille toimijoille.

Kotuksen kirjaston kokoelma on kansainvälisestikin merkittävä uralistiikan ja lähialojen kokoelma. Sen laajuus on noin 1 000 hyllymetriä. Kotuksen vastuulla olevaan kirjastoon kuuluvat myös samassa rakennuksessa sijaitsevien Opetushallituksen ja Suomen Akatemian kokoelmat, jotka muodostavat noin kymmenen prosenttia kokoelman laajuudesta. Kirjasto on Helsingin yliopiston kirjaston liitännäiskirjasto, ja toimintavuonna se osallistui yhdessä kirjastokonsortion kanssa uuden kirjastopalvelualustan käyttöönottoon.

Kirjasto palveli Kotuksen asiantuntijatyötä sekä muiden Hakaniemenrannan opetus- ja kulttuuriministeriön alaisten organisaatioiden työntekijöitä. Suurimman osan vuodesta kirjasto oli suljettuna ulkopuolisilta asiakkailta COVID-19-pandemiatilanteen vuoksi. Kotuksen kirjastotyöhön kuului Kotuksen omiin sekä Opetushallituksen ja Suomen Akatemian kokoelmiin liittyvää työtä luetteloinnista ja sisällönkuvailuista kaukolainapalveluihin ja hankintoihin.

3. Vaikuttavuus

3.1 Toiminnan vaikuttavuus

Toiminnan vaikuttavuuden arvioinnin lähtökohtana ovat Kotuksen strategiset tavoitteet, jotka ovat linjassa tulossopimuksessa asetettujen tavoitteiden kanssa. Kotus vaikuttaa yhteiskunnassa hyvin monella tasolla: verkossa, perinteisessä ja sosiaalisessa mediassa, yhteistyössä monien instituutioiden ja viranomaisten kanssa, koulutuksen avulla, lausunnoissa, julkaisuissa ja muussa viestinnässä. Asiantuntijalaitoksen toiminnan vaikuttavuus toteutuu usein epäsuorasti ja pitkällä aikavälillä.

Kotuksen vaikuttavuus syntyy osaltaan siitä, että kielenhuolto, siihen kiinnittyvä koulutus ja sidosryhmien kanssa tehtävä yhteistyö, sanakirjatyö, sanaston kehityksen systemaattinen seuranta ja näihin liittyvä tutkimus sekä aineistoihin pohjautuva asiantuntijatyö muodostavat saman katon alla yhden kokonaisuuden. Se on enemmän kuin osiensa summa, koska kaikki voivat hyötyä toistensa asiantuntemuksesta ja siten kasvattaa omaa ja kieliyhteisönsä asiantuntemusta. Kotuksen vaikuttavuutta voi parhaiten arvioida tarkastelemalla sitä, millä tavoin se tekee kieleen liittyvät asiat näkyviksi ja siten hyödyttää suomalaista yhteiskuntaa.

Tulossopimukseen liitetyt Kotuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet ovat:

1. Kotus edistää selkeää hallinnollista kieltä ja julkisten palvelujen kehittämistä vahvistaen demokratiaa, osallisuutta ja luottamusta yhteiskunnan instituutioihin.
2. Kotus luo edellytyksiä maahanmuuttajien kotoutumiselle.
3. Kotus vahvistaa kielitiedon digitaalisten palveluiden tasavertaista saavutettavuutta.

Tavoitteitaan Kotus edistää laatimalla vapaasti verkosta saatavia apuneuvoja viranomaisten kielenkäytön kehittämiseksi, laatimalla sanakirjoja kielipareille suomi–somali ja suomi–kurdin kielet sekä kehittämällä verkkojulkaisukokonaisuuttaan kansalaisten ja yhteiskunnan monenlaiset tarpeet huomioiden.

Tavoitteiden seurantavälineinä ja mittareina toimivat virkakielen verkkokurssin kävijämäärät eOppivassa, maahanmuuttajakielten sanakirjojen julkaistut sana-artikkelit sekä verkkopalvelun kävijämäärät.

Selkeän kielen käytön edistäminen

Kotus edistää selkeää hallinnollista kieltä ja julkisten palvelujen kehittämistä vahvistaen demokratiaa, osallisuutta ja luottamusta yhteiskunnan instituutioihin. Tulossopimuksensa mukaisesti Kotus jatkoi vuonna 2020 Hyvän virkakielen toimintaohjelman ehdotusten toteuttamista laatimalla vapaasti verkosta saatavia apuneuvoja viranomaisten kielenkäytön kehittämiseksi.

Julkishallinnon palvelutehtävä ja viranomaisyhteistyö korostuivat toimintavuonna jatkuneessa Hyvän virkakielen verkko-opiskelumateriaali -kehittämishankkeessa. Vuosi 2020 oli kolmivuotisen hankkeen toinen vuosi. Vuoden aikana hankkeessa julkaistiin uudistetut virkakielen verkkosivut, julkaistiin päivitettyä ja kaikille avoimena *Hyvä virkakieli – Selkeyttä lauseita ja virkkeitä* -kurssi eOppivassa sekä käsikirjoitettiin ja tuotettiin kurssi *Toimiva hallinto on kielestä kiinni*, jonka julkaisu ajoitettiin vuoden 2021 alkuun.

Kotus seuraa valtionhallinnon digitaaliseen opiskeluympäristöön eOppivaan tuottamiensa selkeän kielen kurssien kävijämäärää osana vaikuttavuutensa mittaristoa. Luku on kumuloitava, ja siihen sisältyvät kaikki kävijätiedot ensimmäisen kurssin julkaisusta, vuodesta 2018 alkaen. Vuosina 2018–2019 Kotuksen eOppivassa julkaisema *Hyvä virkakieli* -kurssi oli rajoitettu vain valtionhallinnon työntekijöille. Syksyllä 2020 pääsy avattiin kaikille, joten kurssi on siitä alkaen ollut myös kuntasektorin ja muun julkishallinnon käytettävissä.

Taulukko 2. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus, tavoite 1

	Tavoite 2020	Toteuma 2020	Toteuma 2019	Toteuma 2018
Virkakielen verkkokurssien kävijämäärä eOppivassa (kumuloitava luku)	4 500	5 400	2 293	1 256

Virkakieliyhteistyö on jatkunut myös Kotuksen koordinoiman eri hallinnonaloja yhdistävän virkakieliryhmän yhteistyössä, joka toteutui toimintavuonna muun muassa Selkeän kielen päivän tilaisuuden ja Vuoden selväsanainen -kilpailun järjestämisenä. Kotus on verkostoitunut tehokkaasti valtionhallinnon ja kuntien virastojen kanssa, ja se on haluttu yhteistyökumppani. Vuoden aikana toimittiin muun muassa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Sukupuolella väliä? -hankkeen yhteistyökumppanina sekä lausuttiin sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen sisältyvän itsehallinnollisen alueen nimestä sosiaali- ja terveysministeriön pyynnöstä.

Kotoutumisen ja maahan muuttaneiden kielitaidon edistäminen

Kotus laatii maahanmuuttajien kielten sanakirjoja tukeakseen maahan muuttaneiden suomen kielen oppimista sekä heidän oman kielen taitonsa säilymistä ja kehittymistä. Näin Kotus vaikuttaa osaltaan uusien vähemmistöjen kotoutumiseen.

Vuonna 2020 valmistui 2015 aloitettu *Suomi–kurmandži-sanakirja*. Kurmandži on toinen kurdien kahdesta pääkielestä, ja sen puhujat ovat saapuneet alun perin Turkista, Syyriasta, Iranista, Irakista ja Armeniasta. Suomessa on noin 15 000 äidinkielenään kurdin kieltä puhuvia. Sanakirjasta julkaistiin vuoden aikana aakkosvälit t–u (yhteensä 3 093 hakusana-artikkelia) ja v–ö (yhteensä 3 231 hakusana-artikkelia). Valmiissa sanakirjassa on 28 267 hakusana-artikkelia.

Suomi–somali-sanakirjasta ilmestyi aakkosväli u–va (yhteensä 1 391 hakusana-artikkelia), ja koko sanakirjan sisältö saatiin viimeistellyksi vuoden 2020 loppuun mennessä. Valmiin sanakirjan julkaisu ajoitettiin tammikuuhun 2021. Somalia äidinkielenään puhuvia on Suomessa noin 22 000.

Kotus seuraa maahanmuuttajakielten sanakirjojensa julkaisun etenemistä osana vaikuttavuutensa mittaristoa. Suomi–somali-sanakirjan valmistuminen ja Suomi–kurmandži-sanakirjan toimitustyön loppuun saattaminen toimintavuonna olivat tärkeitä saavutuksia.

Taulukko 3. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus, tavoite 2

	Tavoite 2020	Toteuma 2020	Toteuma 2019	Toteuma 2018
Maahanmuuttajakielten sanakirjojen julkaistut sana-artikkelit, yhteensä	21 900	7 715	11 620	15 498
Suomi-somali-sanakirja		1 391		5 081
Suomi–kurmandži -sanakirja		6 324	11 620	10 417

Kotimaisia kieliä koskevan tiedon saavutettavuus

Kotus vahvistaa kielitiedon digitaalisten palveluiden tasavertaista saavutettavuutta ja kehittää verkkojulkaisukokonaisuuttaan kansalaisten ja yhteiskunnan monenlaiset tarpeet huomioiden. Verkossa julkaistavien jatkuvasti päivittyvien sanakirjojen ja muiden verkkopalveluiden saavutettavuuden ja käytettävyyden parantamistöitä jatkettiin toimintavuonna. Kotus on jatkuvasti lisännyt tavoitettavuuttaan verkkopalvelun avulla.

Kotus.fi-sivuston sekä Kotuksen vapaasti verkossa tarjoamien kielen- ja nimistönhuollon julkaisujen, sanakirjojen ja kieliaineistojen käyttäjämäärät kasvoivat edelleen. Kielitoimiston ohjepankki, kielenhuollon tiedotuslehdet Kielikello ja Språkbruk, Kielitoimiston sanakirja ja Suomi–ruotsi-suursanakirja, nimistöjulkaisut sekä Kotuksen verkkosivuilla julkaistut kieleen liittyvät ajankohtaiskirjoitukset ovat hyvin käytettyjä. Myös muilla jatkuvasti päivittyvillä ja karttuvilla sanakirjoilla, uusimpina Suomi–somali ja Suomi–kurmandži -sanakirjoilla, on jatkuvasti enemmän käyttäjiä. Kielelliseen kulttuuriperintöön yhteyttä luovat Suomen murteiden sanakirja ja Vanhan kirjasuomen sanakirja sekä Nimiarkisto tulevat verkkoversioina tutuiksi yhä uusille yleisöille.

Kaikilla kielenhuollon julkaisuillaan ja sanakirjoillaan Kotus tukee tutkimusta sekä opetusta eri koulutusasteilla, tarjoaa mediallyle kiinnostavia teemoja kielestä sekä täyttää kansalaisten tiedontarpeita. Aktiivisella viestinnällään Kotus on onnistunut innostamaan monenlaisia käyttäjäryhmiä julkaisujensa äärelle. Ajankohtaistietoa kielestä tuotetaan verkossa ilmestyvien kirjoitusten lisäksi vähäisessä määrin myös ääni- ja videomuodossa. Ajankohtaissisältöjä jaetaan sosiaaliseen mediaan, jossa käyttäjät jakavat julkaisuja edelleen.

Kotuksen verkkopalveluilla oli vuonna 2020 käyttäjiä kaikkiaan 6 014 431 (vuonna 2019 luku oli 4 462 421), ja vuodelle 2020 asetettu tavoite 3 300 000 ylittyi huomattavasti. Seurattuihin verkkopalveluihin sisältyvät kotisivujen www.kotus.fi ja www.sprakinstitutet.fi, [Kielikellon](#), [Språkbrukin](#), [Kielitoimiston ohjepankin](#) ja [Kielitoimiston sanakirjan](#) käyttäjät sekä Kotuksen Kaino-palvelimella julkaistavien muiden verkkosanakirjojen (kuten murre-sanakirjat ja monet muut kieli- ja nimistöjulkaisut) sekä digitaalisen [Nimiarkiston](#) käyttäjät. Kotuksen kieliaineistoja tarjotaan myös Kielipankin ja CSC:n palvelujen kautta. Lisäksi Kotuksen yhteistyöjulkaisut Suomi–ruotsi-suursanakirja ja [Viro–suomi -sanakirja](#) olivat saatavilla yhteistyökumppanien kautta, tosin loppuvuodesta 2020 [Suomi–ruotsi-suursanakirja](#) siirrettiin ylläpidettäväksi Kotuksen omalla palvelimella.

Taulukko 4. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus, tavoite 3: Verkkopalveluiden käyttäjämäärät

	Käyttäjät 2020	Istunnot 2020	Sivulatauksia 2020	Käyttäjät 2019	Lisäys käyttäjiä
Kielitoimiston ohjepankki	1 658 244	2 536 048	5 612 832	1 157 745	500 499
kotus.fi sprakinstitutet.fi	1 651 167	2 214 385	4 643 616	1 212 141	439 026
Kielikello	1 414 849	1 944 705	2 494 023	1 164 471	250 378
Språkbruk	592 388	717 521	833 847	581 476	10 912
Kielitoimiston sanakirja	534 321	1 525 520	1 603 936	222 371	311 950
Kaino (muut julkaisut ja sanakirjat)	148 704	299 969	1 833 502	117 320	31 384
Su–ru-sanakirja*			710 510		
Nimiarkisto	14 758	21 911	176 341	6 897	7 861
Kaikki yhteensä	6 014 431	9 260 059	17 908 607	4 462 421	1 552 010

*Suomi–ruotsi-suursanakirjan vuosittainen hakumäärä on noin 710 000 kappaletta (vuonna 2019 hakujen määrä oli 560 000). Luvut eivät ole vertailukelpoisia muiden verkkopalveluiden asiakaslaskennan kanssa erilaisen kävijäanalytiikan vuoksi.

Kotuksen toiminta sosiaalisessa mediassa jatkui vakaana, ja Kotus saavutti entistä enemmän seuraajia ja näkyvyyttä. Eri sosiaalisen median kanavissa Kotusta seuraa vakituisesti noin 24 000 käyttäjätiliä. Jakojen ja satunnaiskäyntien ansiosta julkaisut tavoittavat todellisuudessa moninkertaisen määrän ihmisiä. Vuoden 2020 aikana toimi vakiintuneiden kanavien lisäksi kielenhuollon 75-vuotisjuhluvuoden Instagram-tili.

Verkkopalveluiden ulkopuolella Kotuksen vaikuttavuustyötä ovat neuvonta, lausunnot, koulutus, sidosryhmä- ja mediayhteistyö sekä osallistuminen kansalliseen ja kansainväliseen asiantuntijayhteistyöhön.

3.2 Siirto- ja sijoitusmenojen vaikuttavuus

Kotuksella ei ole siirto- eikä sijoitusmenoja.

4. Toiminnallinen tehokkuus

Kotuksen toiminnan keskeisiä tavoitteita on julkaista verkossa kielitietoa laajalle yleisölle ja monenlaisille kohderyhmille. Verkossa julkaistaan niin sanakirjoja, kielenhuollon ja kielenkäytön oppaita kuin yleistä kielitietoa ja ohjeita. Kotus tarjoaa verkossa myös digitoituja kieliaineistoja kansalaisten ja tutkijoiden käyttöön. Julkaisujen lisäksi Kotus tarkastelee asiantuntijoidensa monipuolisen työn tuloksellisuutta erilaisten asiantuntijatehtävien ja tarjotun kielenkäytön koulutuksen seurannalla.

Toiminnallista tuloksellisuutta seurataan opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa tulossopimuksessa sovitulla indikaattoreilla. Työajan kohdentaminen indikaattoreille on tehty Kieku-järjestelmässä.

4.1 Toiminnan tuottavuus

Seuraavissa taulukoissa esitetään ministeriön kanssa sovituin indikaattorein eri tulosalueiden toteumat ja tavoitteet vuonna 2020, niiden vertailu sekä kahden aikaisemman vuoden toteumat. Lisäksi vuotta 2020 verrataan vuoteen 2019.

Kotus saavutti tavoitteet vuonna 2020 varsin hyvin.

Taulukko 5. Julkaisut

Julkaistut	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2020	Toteuman ja tavoitteen ero 2020	Vertailu vuoteen 2019
Julkaistut, painotettu kappalemäärä			3 493	3 000	493	
Henkilötyövuodet			16,01			
Julkaistut kpl/htv			218	182	36	

Julkaistujen seuranta tapa muutettiin vuodesta 2020 alkaen, mistä syystä vuoden 2020 toteumatiedot eivät ole vertailukelpoisia edellisten vuosien kanssa. Laskentatavan muutoksen taustalla on julkaisujen siirtyminen verkkoon ja aiemmin erikseen seurattujen sähköisten aineistojen sisällyttäminen julkaisuindikaattoriin verkossa tarjottavien toimitettujen aineistojen osalta. Aiemman sivumäärään perustuvan laskentakaavan sijaan vuodesta 2020 julkaisut lasketaan kaavalla, joka muodostuu uusien ja päivitettyjen julkaisujen kappale- ja tietuemäärästä painokertoimilla.

Kotus tuottaa monentyypisiä julkaisuja. Valtaosa uusista julkaisuista on verkossa tarjottavia yleistajuisia asiantuntijatekstejä, joita ovat mm. kielenhuollon tiedotuslehtien artikkelit ja verkossa ilmestyneet asiantuntijakatsaukset. Mukana julkaisujen kokonaislaskennassa on lisäksi Kotuksen asiantuntijatyönä laadittuja, muualla julkaistuja tieteellisiä artikkeleita ja toimitteita sekä Kotuksen julkaisemia, ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä laadittuja julkaisuja. Myös verkossa vapaasti tarjottavien hakukentällisten ohje- ja tietopankkien ja muiden päivittyvien julkaisujen päivitykset kuuluvat julkaisujen kokonaisuuteen lukuun ottamatta sanakirjoja, joiden artikkelien kertymää tarkastellaan omalla seurantakohteellaan.

Kappalemäärällisesti eniten julkaistiin lyhyitä ajankohtaissisältöjä, koosteita ja uutisia, joiden osuus julkaisujen laskennallisesta arvosta on noin kymmenes. Ajankohtaissisältöjä julkaistaan osittain myös video- ja äänimuodossa ja Kotuksen verkkosivujen lisäksi myös ulkopuolisissa kanavissa ja sosiaalisessa mediassa.

Taulukko 6. Esitelmät ja asiantuntijatehtävät

Esitelmät ja asiantuntijatehtävät	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2020	Toteuman ja tavoitteen ero 2020	Vertailu vuoteen 2019
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät, kpl	529	488	297	400	-103	-191
Henkilötyövuodet	11,88	11,64	10,50			-1,14
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät, kpl/htv	45	42	28	30	-2	-14

Asiantuntijatehtäviin luetaan erilaiset asiantuntijalausunnat ja -selvitykset, esiintymiset mediassa sekä osallistuminen kotimaisten ja kansainvälisten työryhmien ja lautakuntien työhön. Kotus panostaa vahvasti kielitiedon ja tutkimustulosten välittämiseen eri yhteyksissä, niin tieteellisissä konferensseissa kuin laajalle kuulijakunnalle tarkoitetuissa seminaareissa ja tapaamisissa. Suhteet mediaan ovat tiiviit, ja Kotuksen asiantuntemusta käytetään ahkerasti eri mediankanavissa. Vuonna 2020 mahdollisuuksia esitelmöintiin oli kuitenkin tavanomaista vähemmän, koska suurin osa vuodeksi suunnitelluista tapahtumista peruttiin koronaviruspandemian vuoksi. Esitelmien ja asiantuntijatehtävien määrä jäi noin 25 prosenttia tavoiteltua pienemmäksi.

Taulukko 7. Kielenkäytön opetus

Kielenkäytön opetus	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2020	Toteuman ja tavoitteen ero 2020	Vertailu vuoteen 2019
Kielenkäytön opetus, tuntia	1 151	1 490	1 183	850	333	-307
Henkilötyövuodet	4,19	7,31	7,09			-0,22
Kielenkäytön opetus, tuntia/htv	275	204	167	223	-56	-37

Kielenkäytön opetuksen tuntimäärätavoite ylitettiin. Eniten tavoitteen ylittymiseen vaikutti kahden edellisen vuoden tapaan se, että Yle tilasi tähän indikaattoriin laskettavaa kielenhuoltopalvelua vielä kertomusvuonna moninkertaisen tuntimäärän aiempiin vuosiin verrattuna. Lisäksi tuntitavoitteen saavuttamisessa auttoi vuonna 2018 eOppivassa julkaistu, suosittu Hyvä virkakieli -verkkokurssi, jonka käyttö kasvoi entisestään ja josta kertomusvuonna julkaistiin käynnissä olevassa hankkeessa myös uudistettu, kaikille avoin versio. Kielenkäytön opetukseen suunnattiin edelleen selvästi enemmän henkilötyövuosia kuin aiempina vuosina. Suurin osa niistä käytettiin edellisen vuoden tapaan ministeriön erillisrahoitusta saavaan Hyvän virkakielen verkko-opiskelumateriaali -hankkeeseen, jonka tuotokset näkyvät tuloksissa täysimittaisesti vasta tulevana vuosina. Siksi opetustuntien määrä henkilötyövuotta kohden jäi tavoitetta pienemmäksi.

Taulukko 8. Kielineuvonta

Kielineuvonta	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2020	Toteuman ja tavoitteen ero 2020	Vertailu vuoteen 2019
Kielineuvonta, vastauksia, kpl	7 060	8 881	7 673	6 000	1 673	-1 203
Henkilötyövuodet	3,25	2,87	3,25			0,38
Kielineuvonta, vastauksia, kpl/htv	2 172	3 094	2 361	2190	171	-734

Kielineuvonnan vastauksia annettiin poikkeusvuodesta huolimatta enemmän kuin oli asetettu tavoitteeksi. Vastausten määrä osoittaa, että edelleen on tarvetta myös henkilökohtaiselle palvelulle, joka tukee ja täydentää Kielitoimiston ohjepankkia, Ordförrådetia ja muita verkossa julkaistuja ohjeistoja. Runsas neljäsosa (27 %, 2 041 kpl) vastauksista annettiin ruotsin kielen neuvonnassa, jonka puhelinpäivystysaika pidennettiin. Myös suomen kielen vastausten määrä pysyi suurena, sillä kieli- ja nimineuvontaa verkkolomakkeella jatkettiin myös silloin, kun puhelinneuvonta oli keväällä tilapäisesti suljettuna etätyösuosituksen vuoksi. Indikaattorilukuun sisältyy myös maksullisena palveluna tarkistettujen paikannimien määrä, joka muodosti luvusta vajaan viidenneksen (18 %), sekä sanakirjatoimitusten antama henkilökohtainen neuvonta.

Taulukko 9. Sanakirjat

Sanakirjat	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2020	Toteuman ja tavoitteen ero 2020	Vertailu vuoteen 2019
Sana-artikkeleita, kpl	44 282	59 177	24 985	29 700	-4 715	-34 192
Henkilötyövuodet	37,96	34,56	36,78			2,22
Sana-artikkeleita, kpl/htv	1 167	1 712	679	825	-146	-1 033

Kotus tuottaa verkkoon sähköisiä sanakirjoja, jotka ovat vapaasti kaikkien käytössä. Verkossa ovat kokonaan luettavissa Kielitoimiston sanakirja, Karjalan kielen sanakirja, Finlandssvensk ordbok, Suomi–ruotsi-suursanakirja, Viro–suomi-sanakirja ja Suomi–kurmandži-sanakirja. Historiallisista murre- ja vanhan kirjakielen sanakirjoista on verkossa käytettävissä merkittävä osa. Suomi-somali-sanakirjasta oli vuoden loppuun mennessä käytettävissä aakkosväli a–va. Vasta osittain julkaistuihin sanakirjoihin lisätään vuosittain sanakirja-artikkeleita. Myös nykykielen sanakirjojen Suomi–ruotsi-suursanakirjan ja Kielitoimiston sanakirjan sana-artikkeleita kartutetaan tarpeen mukaan. Sanakirja-artikkelien määrä ylsi lähelle vuodelle 2020 asetettua tavoitetta. Tavoitteesta jäämiseen vaikuttivat mm. Suomi–somali-sanakirjan viimeisen jakson julkaisun siirtyminen vuoden 2021 tammikuuhun sekä jonkin verran suositusten mukaisen laajaan etätyöhön siirtymisen aiheuttamat työprosessien muutokset.

4.2 Toiminnan taloudellisuus

Tuotosten ja kustannusten vuosittainen vaihtelu on odotuksenmukaista. Vuodet eivät ole tuotoksiltaan samanlaisia, vaikka toiminnan painopisteet eivät merkittävästi muuttuisi, koska työntekijöiden työaika kohdentuu eri vuosina hieman eri kohteisiin. Toiminnan taloudellisuutta seurataan opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa tulossopimuksessa sovitulla indikaattoreilla. Seuraavassa taulukossa esitetään ministeriön kanssa sovituin indikaattorein eri tulosalueiden toteumat ja tavoitteet vuonna 2020, niiden vertailu sekä kahden aikaisemman vuoden toteumat. Lisäksi vuotta 2020 verrataan vuoteen 2019.

Taulukko 10. Toiminnan taloudellisuus indikaattoreittain

Julkaisut	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2020	Toteuman ja tavoitteen ero 2020	Vertailu vuoteen 2019
Julkaisut, painotettu kappalemäärä *			3 493	3 000	493	
Kustannukset			1 105 265			
Euroa/kpl			316	403	-87	
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2020	Toteuman ja tavoitteen ero 2020	Vertailu vuoteen 2019
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät, kpl	529	488	297	400	-103	-191
Kustannukset	841 016	816 990	738 796			-78 194
Euroa/kpl	1 590	1 674	2 488	2 725	-237	814
Kielenkäytön opetus	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2020	Toteuman ja tavoitteen ero 2020	Vertailu vuoteen 2019
Kielenkäytön opetus, tuntia	1 151	1490	1183	850	333	-307
Kustannukset	131 943	255 123	383 858			128 735
Kielenkäytön opetus, euroa/tunti	115	171	324	165	159	153
Kielineuvonta	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2020	Toteuman ja tavoitteen ero 2020	Vertailu vuoteen 2019
Kielineuvonta, vastauksia, kpl	7 060	8 881	7 673	6 000	1673	-1208
Kustannukset	188 191	184 994	194 668			9 674
Kielineuvonta, vastauksia, euroa/kpl	27	21	25	28	-3	5
Sanakirjat	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2020	Toteuman ja tavoitteen ero 2020	Vertailu vuoteen 2019
Sana-artikkeleita, kpl	44 282	59 177	24 985	29 700	-4 715	-34 192
Kustannukset	2 476 695	2 301 026	2 344 006			42 980
Sana-artikkeleita, euroa/kpl	56	39	94	80	14	55

* Indikaattorin laskentakaavaa muutettu vuodesta 2020 lähtien

4.3 Maksullisen toiminnan tulos ja kannattavuus

Taulukko 11. Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma
Maksuperustelain mukaiset muut suoritteet

TUOTOT	2020	Tavoite 2020	2019	2018
Maksullisen toiminnan tuotot				
Maksullisen toiminnan myyntituotot	185 453	250 000	251 203	239 124
Maksullisen toiminnan muut tuotot	0	900	825	1 200
Tuotot yhteensä	185 453	250 900	252 028	240 324
KOKONAISKUSTANNUKSET				
Erilliskustannukset				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	18	0	0	0
Henkilöstökustannukset	145 143	155 000	154 167	151 218
Vuokrat	0	0	0	0
Palvelujen ostot	3 026	200	169	0
Muut erilliskustannukset	905	0	0	2 270
Erilliskustannukset yhteensä	149 092	155 200	154 337	153 489
Osuus yhteiskustannuksista				
Tukitoimintojen kustannukset	14 210	9 500	9 085	8 712
Poistot	0	0	0	0
Korot	0	0	0	0
Muut yhteiskustannukset	29 088	50 000	47 881	40 506
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	43 298	59 500	56 967	49 217
Kokonaiskustannukset yhteensä	192 390	214 700	211 303	202 706
KUSTANNUSVASTAAVUUS (tuotot – kustannukset)	-6 937	36 200	40 725	37 618
	96 %	117 %	119 %	119 %

Taulukko 12. Kilpailullisen toiminnan tuloslaskelma
Maksuperustelain mukaiset muut suoritteet

TUOTOT	2020	Tavoite 2020	2019	2018
Kilpailullisen toiminnan tuotot				
Kilpailullisen toiminnan myyntituotot	185 453	250 000	0	0
Kilpailullisen toiminnan muut tuotot	0	900	0	0
Tuotot yhteensä	185 453	250 900	0	0
KOKONAISKUSTANNUKSET				
Erilliskustannukset				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	18	0	0	0
Henkilöstökustannukset	145 143	155 000	0	0
Vuokrat	0	0	0	0
Palvelujen ostot	3 026	200	0	0
Muut erilliskustannukset	905	0	0	0
Erilliskustannukset yhteensä	149 092	155 200	0	0
Osuus yhteiskustannuksista				
Tukitoimintojen kustannukset	14 210	9 500	0	0
Poistot	0	0	0	0
Korot	0	0	0	0
Muut yhteiskustannukset	29 088	50 000	0	0
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	43 298	59 500	0	0
Kokonaiskustannukset yhteensä	192 390	214 700	0	0
TULOS	-6 937	36 200	0	0
(tuotot – kustannukset)				
	96	%	117	%
			0	%
			0	%

4.4 Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuus

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmaa ei kertomusvuodelta laadittu, koska yhteisrahoitteisen toiminnan tulot jäivät alle miljoonan euron opetus- ja kulttuuriministeriön kirjanpitoyksikössä.

5. Tuotokset ja laadunhallinta

5.1 Suoritteiden määrät ja aikaansaadut julkishyödykkeet

Taulukko 13. Kotuksen indikaattorit 2020

	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2020
Julkaisut, painotettu kappalemäärä*			3 493	3 000
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät, kpl	529	488	297	400
Kielenkäytön opetus, tuntia	1 151	1 490	1 183	850
Kielineuvonta, vastauksia, kpl	7 060	8 881	7 673	6 000
Sana-artikkeleita, kpl	44 282	59 177	24 985	29 700
Asiakaspalautte (asteikko 1–4)	4	4	4	3
Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen				
Henkilötyövuodet, htv	78	75,92	73,5	77
Työtyytyväisyys	3,6	3,6	3,6	3,4
Sairauspäivät, lkm/htv	6,3	5,8	4,4	<8

*Uusi laskentatapa vuodesta 2020.

5.2 Palvelukyky sekä suoritteiden ja julkishyödykkeiden laatu

Kotuksen palvelutasoa kuvaava indikaattori on ollut tulossopimuksen mukaisesti käytössä vuodesta 2017, ja sitä seurataan verkkopalvelussa toteutettavan asiakaskyselyn avulla. Asiakaskysely toteutettiin neljännen kerran syksyllä 2020, ja siihen vastasi noin 1 200 Kotuksen palveluiden käyttäjää. Asiakaskyselyn tulos Kotuksen asteikolla 1–4 oli 3,5 eli erinomainen.

Kotuksen näkyvyyttä mediassa tarkasteltiin mediaseurantapalvelun avulla. Kotimaisten kielten keskus saa palstatilaa niin valtakunnallisissa tiedotusvälineissä (esim. Yle ja Helsingin Sanomat) kuin alueellisissa tiedotusvälineissäkin (esim. maakuntalehdet). Uutisia ja muita tekstejä, joissa mainitaan Kotimaisten kielten keskus tai jokin sen osa, julkaistaan joka kuukausi kymmenittäin. Tätäkin enemmän julkaistaan tekstejä, joissa käsitellään Kotuksen keskeisiä toimintoja, esimerkiksi kielenhuoltoa.

Kotuksen palvelujen laatua seurataan jatkuvasti sanakirjanteon ja kielenhuollon sekä niihin liittyvän tutkimuksen eri työvaiheissa. Sanakirjatyössä laadunvarmistuksen keskeinen tekijä on toimitusten sisäinen työnjako ja vastuut. Kielenhuoltotyössä on kehitetty työryhmiin perustuvaa yhteistyötä ja kerätty asiakaspalautetta järjestetyistä kursseista. Tutkimuksessa laadunvarmistuksena toimivat tieteelliseen julkaisemiseen liittyvät vertaisarviointikäytännöt.

6. Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

6.1 Henkilöstömäärä ja -rakenne

Kotimaisten kielten keskuksen henkilöstön määrä on laskenut muutamien viime vuosien aikana. Määräaikaisissa työsuhteissa oli projektityöntekijöitä ja korkeakouluharjoittelijoita. Henkilöstön keski-ikä oli korkeahko, 51,3 vuotta, kun se valtiolla keskimäärin on 45,7 vuotta, ja yli 55-vuotiaita oli yli puolet henkilöstöstä.

Taulukko 14. Henkilöstömäärä ja -rakenne

	2018	2019	2020	Vuosi muutos %
Henkilöstömäärä	79	74	71	-4,1
naiset	62	61	58	-1,7
miehet	17	15	13	-13,3
Henkilötyövuosimäärä	78	75,92	73,5	-3,6
Keski-ikä (v.)	50,5	50,3	51,3	1,9
naiset	50,5	49,9	50,4	1,0
miehet	50,3	52,0	55,2	6,2
Henkilöstömäärät ikäluokittain				
25-34	8	11	8	-27,3
35-44	17	13	13	0,0
45-54	20	15	11	-26,7
55-64	34	35	36	9,1
yli 65	3	2	3	50,0
Koulutustasoindeksi	6,6	6,8	6,8	0,3
Korkeakoulututkinnon suor. %-osuus	88,6	91,9	91,5	
Tutkijakoulutuksen suorittaneiden %-osuus	22,8	25,7	25,4	
Vakinaisia	60	59	59	0,0
naiset	49	47	47	0,0
miehet	11	12	12	0,0
Määräaikaisia	19	15	12	-20,0
naiset	13	12	11	-8,3
miehet	6	3	1	-66,7
Kokoaikaisia	70	71	65	-8,5
naiset	55	56	53	-5,4
miehet	15	15	12	-20,0
Osa-aikaisia	9	3	6	100,0
naiset	7	3	5	66,7
miehet	2	0	1	100,0
Tehdyn työajan osuus säännöllisestä vuosityöajasta	79,3	78,8	80,0	1,5
Henkilöstökulut	2018	2019	2020	Vuosi muutos %

Kokonaistyövoimakustannukset	4 303 832,5	4 272 364,9	4 233 349,1	-0,9
Tehdyn työajan palkkojen %- osuus palkkasummasta	76,7	76,8	77,1	0,3
Välilliset työvoimakustannukset, €/vuosi	1 497 049,5	1 534 128,4	1 496 036,6	-2,5
Välillisten työvoimakust. %-osuus tehdyn työajan palkoista	55,9	56,0	54,7	-2,4

* Henkilöstömäärä ja sen erittelyt on ilmoitettu taulukossa Valtiokonttorin laskennallisen vuoden 2020 lopun henkilöstömäärää kuvaavan henkilöstötilinpäätöksen tunnuslukutaulukon mukaisesti, mistä syystä luvut eroavat jonkin verran viraston todellisesta henkilöstömäärästä. Vuonna 2020 Kotuksessa työskenteli 84 henkilöä. Mukaan on laskettu lyhytaikaisissa työsuhteissa olleet henkilöt kuten korkeakouluharjoittelijat.

6.2 Henkilöstön koulutus ja osaaminen

Kotuslaisten koulutustaso on korkea, koulutustasoindeksi 6,8 (asteikko 1–8), joka on selvästi valtionsektorin keskiarvoa (5,3) korkeampi. Korkeakoulututkinnon suorittaneita on 91,5 % ja tutkijakoulutuksen (tohtori tai lisensiaatti) suorittaneita 25,4 % koko henkilöstöstä.

Henkilöstön koulutukseen ja kehittämiseen on viime vuosina pyritty panostamaan aiempaa enemmän, mutta vuonna 2020 suunnitelluista koulutuksista jouduttiin tinkimään yhtäältä poikkeusolosuhteiden ja peruuntuneiden koulutustapahtumien ja seminaarien, toisaalta tiukan taloustilanteen vuoksi. Vuoden aikana toteutettiin yhteistyössä toisen viraston kanssa järjestetty valmentavan johtamisen koulutus kaikille esihenkilöille ja toimintojen koordinaattoreille. Lisäksi henkilöstöä osallistui erilaisiin verkossa järjestettyihin ammattitaidon ja työtapojen kehittämiskoulutuksiin, ja osa henkilöstöstä suoritti myös eOppivan koulutuksia. Vuonna 2020 koulutukseen käytettiin 3,1 työpäivää/htv (valtiolla keskimäärin 1,7 työpäivää/htv). Henkilöstökoulutuksen kustannukset (759 e/htv) olivat hieman korkeammat kuin valtiolla keskimäärin (617 e/htv).

Taulukko 15. Henkilöstön koulutus ja osaaminen

	2018	2019	2020	Vuosi muutos %
Koulutuspanostus, työpäivää/henkilötyövuosi	4,2	4,4	3,1	-29,3
Koulutus ja kehittäminen, euroa/htv	1 499,6	1 331,7	758,8	-11,2
Koulutuksen laajuus: vuoden aikana henkilöstökoulutusta saaneiden henkilöiden %-osuus	73,4	77,0	57,7	
Henkilöstön arvo, euroa	42 504 541,3	42 309 458,1	39 307 089,5	-7,6

6.3 Työhyvinvointi

Työtyytyväisyysindeksi pysyi vuonna 2020 edellisen vuoden tasolla 3,6. Sairauspoissaolojen määrä on vähentynyt edelliseen vuoteen verrattuna, ja lukuna 4,4 sairauspoissaolopäivää/htv on selvästi matalampi kuin valtiolla keskimäärin (7,4). Työterveyshuollon kustannukset (475 e/htv) ovat samaa tasoa kuin valtiolla keskimäärin (463 e/htv).

Toimintavuonna COVID-19-pandemiatilanne vaikutti suuresti työympäristöön ja työhyvinvointiin. Vuonna 2020 työhyvinvoinnin seurannassa keskityttiin poikkeusolojen etätyön tukemiseen. Esillä olivat etätyön ergonomia ja kannustava palaute, ja henkilöstön poikkeusolojen tunnelmia

kartoitettiin kyselyin ja yhteisissä etätapaamisissa. Kyselyissä nousivat esille työtehtävien, elämäntilanteiden ja ihmisten erilaisuus ja niiden vaikutus kokemuksiin etäpainotteisen työn sujumisesta. Etenkin loppuvuodesta oli havaittavissa väsymystä tilanteen jatkumiseen.

Henkilöstön työkuoron ylläpitoon tarkoitettua liikuntaryhmiä jouduttiin poikkeusaikana pitämään tauolla, ja niiden sijaan henkilöstölle tarjottiin syksyn aikana video-ohjattua jumppaa itsenäistä keuhonhuoltoa varten. Henkilöstöllä oli mahdollisuus käyttää yksi tunti työaikaa viikossa työkuorta ylläpitävään liikuntaan.

Kotuksessa työhyvinvointiasioita hoitaa laajennettu työsuojelutoimikunta, joka koostuu varsinaisesta työsuojelutoimikunnasta sekä yhdestä henkilöstöä edustavasta ja yhdestä työnantajaa edustavasta työhyvinvointivastaavasta.

Taulukko 16. Työhyvinvointi

	2018	2019	2020	Vuosi muutos %
Työtyytyväisyys (VM-Baro)	3,6	3,6	3,6	0,0
Lähtövaihtuvuus, %	2,5	9,0	0,0	-100,0
Tulovaihtuvuus, %	2,5	2,6	5,4	321,6
Työkyvyttömyyseläkkeelle, % henkilöstöstä	0,0	0,0	0,0	0,0
Sairauspoissaolot (työpäivää/htv)	6,3	5,8	4,4	-23,8
Työterveyshuolto, €/htv	471,9	523,8	475,2	-9,3
Työtyytyväisyyden edistäminen, €/htv	915,7	796,6	503,7	-36,8
Työkuoron edistäminen, €/htv	539,2	460,8	284,0	-38,4

7. Tilinpäätösanalyysi

7.1 Rahoituksen rakenne

Kotimaisten kielten keskuksen toiminta perustuu talousarviorahoitukseen ja maksullisesta toiminnasta saataviin tuloihin. Kertomusvuonna 77 % talousarviorahoituksesta saatiin rahapelitoiminnan voittovaroista tieteen edistämiseen. Maksullisen toiminnan kokonaistulojen osuus laski 35,9 % (66 750 euroa). Suurin yksittäinen tulojen lasku oli tuotot elinkeinoelämältä 37 497 euroa. Tuotoissa elinkeinoelämältä, kunnilta ja kuntayhtymiltä oli myös laskua 16 516 euroa. Muut toiminnan tuotot laskivat 4,2 %, lähes 14 000 euroa. Kaikkien toiminnan tuottojen tulos oli kertomusvuonna kokonaisuudessaan 51 549 euroa pienempi kuin vuonna 2019.

7.2 Talousarvion toteutuminen

Kotukselle myönnettiin talousarviossa määrärahaa vuonna 2020 kaikkiaan 4 789 000 euroa, joka sisältää kehittämishankkeiden maahanmuuttajasanakirjat ja hyvän virkakielen verkko-opiskelumateriaali osuuden, yhteensä 250 000 euroa. Määrärahat nousivat edelliseen vuoteen verrattuna 54 000 euroa. Määrärahojen nousu johtui kertaluontoisesta palkan korotusten kompensatiosta myös rahapelivaroihin.

Vuodelta 2020 siirtyi 482 998,19 euroa vuodelle 2021, joka on 22 406,19 euroa enemmän kuin edellisenä vuonna. Vuonna 2019 siirtomääräraha oli 460 592,57 euroa ja vuonna 2018 siirtyi 593 549,25 euroa.

7.3 Tuotto- ja kululaskelma

Kotuksen toiminnan kokonaistuotot vuonna 2020 olivat 513 769,70 euroa (vuonna 2019 565 318,23 euroa), johon sisältyvät maksullisen toiminnan tuotot, vuokratuotot ja yhteistoiminnan tuotot. Muutos edelliseen vuoteen verrattuna on 51 548,53 euroa vähemmän. Tuottojen lasku johtuu pääosin poikkeusvuoden vähentyneestä maksullisen palvelutoiminnan kysynnästä sekä vähentyneistä maksulliseen palvelutoimintaan kohdennetuista resursseista.

Aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden kustannukset laskivat lähes 10 000 eurolla edelliseen vuoteen verrattuna ja olivat kertomusvuonna 9 929,58 euroa.

Henkilöstökulut olivat kertomusvuonna 4 276 791 euroa ja edellisenä vuonna 4 313 488 euroa. Henkilöstökulut laskivat lähes 37 000 euroa. Vuoden 2020 henkilötyövuosimäärä oli 73,63, jossa on laskua edelliseen vuoteen 2,29 henkilötyövuotta (2019: 75,92; 2018: 77,99; 2017: 77,1; 2016: 78,85; 2015: 76,7; 2014: 85,5; 2013 ja 2012: 76,1 henkilötyövuotta).

Vuokrakustannukset olivat kertomusvuonna 484 513 euroa (2019: 512 484 euroa). Vuokra-kustannuksien vähentyminen johtuu Senaattikiinteistöjen omakustannusperiaatteen toteuttamisesta. Toimitiloihin ei kohdistunut muutoksia kertomusvuoden aikana. Palvelujen ostot laskivat 146 854 euroa verrattuna edelliseen vuoteen. Vähennys johtuu osaltaan poikkeusvuodesta, jolloin toiminta oli supistettua mm. virkistys- ja matkustuspalveluiden osalta. Suurin yksittäinen vähennys palveluiden ostossa oli ICT-palveluiden osto Valtorilta, joka väheni yli 72 000 eurolla verrattuna vuoteen 2019. Muut kulut laskivat hieman yli 30 000 euroa. Kaikkiaan Kotuksen toiminnan kokonaiskulut laskivat 116 492 euroa ja vastaava vähennys oli vuonna 2019 123 927 euroa. (Vuonna 2018 laskua oli 235 402,08 euroa digitointirahoituksen loppumisen myötä.)

7.4 Tase

Kotimaisten kielten keskus kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön kirjanpitoyksikköön, ja Kotuksen tase sisältyy ministeriön tilinpäätökseen.

8. Sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma

Kotimaisten kielten keskuksen (Kotuksen) toiminta pohjautuu keskukselta annettuun lakiin ja asetukseen. Toimintaa säätelevät Laki Kotimaisten kielten keskukselta (1403/2011) ja Valtioneuvoston asetus Kotimaisten kielten keskukselta (1566/2011).

Arviointilausuman laadinnan pohjana on hyödynnetty pienille virastoille suositeltua suppeaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan arviointikehikkoa.

Sisäinen toimintaympäristö ja toimintarakenteet

Työjärjestyksen mukaan Kotuksen johtaja vastaa laitoksen sisäisestä valvonnasta ja riskien hallinnasta.

Toiminnan organisointi ja sisäiset toimintatavat ovat perustuneet strategiaan, toiminta- ja taloussuunnitelmaan, osastojen, yksiköiden ja projektien suunnitelmiin sekä henkilöstön tehtäväkuvauksiin ja vuosittaisiin kehityskeskusteluihin. Toiminnan suunnittelussa on otettu huomioon opetus- ja kulttuuriministeriön tilinpäätöskannanotto. Sisäisen valvonnan vastuista on määrätty sekä työjärjestyksessä että taloussäännössä.

Valvonta

Toiminnan seuranta- ja valvontavastuut on määritelty työjärjestyksessä, vuotuisessa toimintasuunnitelmassa, sekä tarkemmin osasto- ja yksikkökohtaisissa suunnitelmissa ja projektisuunnitelmissa. Sekä toimintaprosessien että tukiprosessien kuvauksia pyritään koko ajan tarkentamaan. Taloushallinto tuottaa järjestelmällisesti tietoa toiminnan kustannuksista ja talouden tilasta johdon ja hankkeiden vastuuhenkilöiden tarpeisiin. Työaika kohdennetaan ottaen huomioon valitut toiminnan seurannan indikaattorit.

Tiedonkulku ja informaation käytettävyys

Kotus on aktiivisesti seurannut toimintaympäristönsä muutoksia. Kotuksen edustajat osallistuvat yhteistyöhön tai heillä on välittömät yhteydet tehtäväalueen kannalta keskeisille foorumeille niin yliopistoissa kuin valtionhallinnossakin sekä keskeisiin muihin sidosryhmiin. Yhteyksiä voi pitää pääosin riittävinä.

Sisäinen tiedonkulku tapahtuu pääosin intranetissä ja sähköpostitse, koko henkilöstön yhteisissä kokouksissa, osastojen ja yksiköiden kokouksissa sekä eri alueiden ryhmäpalaverissa.

Ulkoiset arvioinnit

Ulkoisia arviointeja ei ollut.

Väärinkäytökset

Toimintavuoden aikana ei havaittu väärinkäytöksiä.

Kehittämistarpeet

Kotus tunnistaa sisäisessä toiminnassaan seuraavat kehittämistarpeet:

- riskien hallinnan ja jatkuvuussuunnittelun kehittäminen
- aineistojen hallinnan ja palvelukyvyn turvaaminen
- tiedonhallinnan kokonaisuuden ja toimintojen sekä arkistoinnin ja prosessien kehittäminen
- projektinhallinnan kehittämisen jatkaminen

Tässä esitetyt kehittämiskohteet ovat pitkäaikaisia ja jatkuvia. Niitä kaikkia on edistetty, ja varsinkin viime vuosina käynnistyneissä projekteissa projektinhallintaa koskevat seikat on otettu huomioon ja riskienhallintaa terävöitetty. Tätä työtä tulee kuitenkin edelleen jatkaa aikaisempaa systemaattisemmin. Prosessien kulkua analysoidaan entistä tarkemmin. Tiedonohjaussuunnitelmaa on päivitetty ja jatkuvuussuunnittelussa on päästy alkuun. Palautejärjestelmää on uudistettu ja otettu käyttöön.

Vahvistuslausuma

Edellä olevaan perustuen todetaan, että sisäisen valvonnan menettelyt ovat turvanneet viraston talouden ja toiminnan laillisuuden ja tuloksellisuuden sekä viraston hallinnassa olevat varat ja omaisuuden. Menettelyt antavat viraston johtamisen ja tulosohjauksen edellyttämät oikeat ja riittävät tiedot taloudesta ja toiminnasta vuonna 2020.

9. Arviointien tulokset

Arviointeja ei ollut vuonna 2020.

10. Yhteenveto havaituista väärinkäytöksistä

Väärinkäytöksiä ei ollut.

Tilinpäätös

1. Talousarvion toteumalaskelma vuodelta 2020

Taulukko 17. Talousarvion toteumalaskelma 2020

Momentin numero ja nimi	Tilinpäätös 2019	Talousarvio 2020 (TA + LTA)	Käyttö vuonna 2020	Siirto seuraavalle vuodelle	Tilinpäätös 2020	Vertailu talousarvio - tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
							Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2020	Käyttö vuonna 2020 (pl peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
29.40.03 Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenot	647 407,43	1 096 000,00	613 001,24	482 998,76	613 001,24	482 998,76	460 592,57	1 556 592,57	613 001,24	482 998,76
29.40.53.03 Veikkauksen ja raharpajaisten voittovarat tieteen edistämiseen	3 627 000,00	3 693 000,00	3 693 000,00	0,00	3 693 000,00	0,00				
29.40.53.4 Valtiontalouden ulkopuolisten tiedeinstituuttien ja tutkimuslaitosten toimintaan	50 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00				
29.40.53.08. Valtiontalouden ulkopuolisten tutkimuslaitosten sekä tieteen ja yhteiskunnan vuorovaikutuksen edistämiseen ja muihin tieteen tukemisesta aiheutuviin menoihin	0,00	50000,00	49 618,98	0,00	49 618,98	381,02				
32.30.51.07 Palkkatuettu työ (TEM)	13 339,93	14 124,20	13 581,97	0,00	13 581,97	542,23				
33.20.50.01 Palkkatuettu työ (STM)	4 056,86	4 375,80	4 288,95	0,00	4 288,95	86,85				
Yhteensä	4 341 804,22	4 857 500,00	4 373 491,14	482 998,76	4 373 491,14	484 008,86				

2. Tuotto- ja kululaskelma

Taulukko 18. Tuotto- ja kululaskelma

	1.1.2020–31.12.2020		1.1.2019– 31.12.2019	
TOIMINNAN TUOTOT				
Maksullisen toiminnan tuotot	-185 452,87		-251 202,94	
Vuokrat ja käyttökorvaukset	-1 350,00		-825,00	
Muut toiminnan tuotot	-326 966,83	-513 769,70	-313 290,29	-565 318,23
TOIMINNAN KULUT				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	9 929,58		16 325,45	
Henkilöstökulut	4 276 791,20		4 313 488,42	
Vuokrat	484 512,90		512 483,82	
Palvelujen ostot	568 486,20		715 340,10	
Muut kulut	6 488,89	5 346 208,77	37 056,95	5 594 694,74
RAHOITUSTUOTOT JA KULUT				
Rahoituskulut	151,19	151,19	69,80	69,80
SATUNNAISET TUOTOT JA KULUT				
Muut vahingonkorvaukset	0,00	0,00	69,80	69,80
Satunnaiset tuotot, sisäiset	151,19	151,19	0,00	0,00
TUOTOT VEROISTA JA PAKOLLISISTA MAKSUISTA				
Perityt arvonnalisäverot	-419,54		-7 477,21	
Suoritettavat arvonnalisäverot	177 174,50	176 754,96	184 821,76	177 344,55
TUOTTO- JA KULULASKELMA	5 009 194,03		5 206 721,06	
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Myyntisaamiset	0,00		0,00	
Muut siirtosaamiset	96,72	96,72	8 416,48	8 416,48
RAHAT, PANKKISAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT				
Kassatilit	0,00	0,00	-108,80	-108,80
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS	96,72		6 234,94	
VASTAAVAA	96,72		6 231,94	
Ostovelat	1 928,63		25 792,73	
Kirjanpitoyksiköiden väliset tilitykset	0,00		0,00	
Edelleen tilittävät erät	0,00		0,00	
Siirtovelat	-14 793,09		-111 263,87	
Muut lyhytaikaiset velat	0,00		0,00	
LYHYTAIKAINEN	-12 864,46		-85 471,14	
VIERAS PÄÄOMA	-12 864,46		-85 471,14	
VASTATTAVAA	-12 864,46	-12 864,46	-85 471,14	-85 471,14
TILIKAUDEN TUOTTO- /KULUJÄÄMÄ		4 996 232,85		5 112 24,64

3. Tase

Kotimaisten kielten keskus kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön kirjanpitoyksikköön ja Kotuksen tase sisältyy ministeriön tilinpäätökseen.

4. Liitetiedot

Liitteet 1–11. Ei ole ilmoitettavaa.

Liite 12. Muut monivuotiset vastuut

Valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamäärärahat perusteella tehdyt tavanomaiset sopimukset ja sitoumukset

Tavanomaiset sopimukset ja sitoumukset (esim. vuokria, atk-käyttöpalveluja ja muita toimintamenoista maksettavia hankintoja koskevat sopimukset, diaarinumerot mainittava)	Talousarvio-menot v. 2020, euroa	Määräraharave v. 2021, euroa	Määräraharave v. 2022, euroa	Määräraharave v. 2023, euroa	Määräraharave myöhemmin, euroa	Määräraharave yhteensä, euroa
Senaatti-kiinteistöt, vuokrasopimus Virastotalo Hakaniemenranta 6, diaarinro: 99/06/15	569 793,59	606 449,28	50 537,44	-	-	1 226 780,31

5. Allekirjoitukset

Olemme tänään hyväksyneet Kotimaisten kielten keskuksen tilinpäätöksen.

Helsingissä 26.2.2021

ULLA-MAIJA FORSBERG

Ulla-Maija Forsberg
johtaja
Kotimaisten kielten keskus

TONI NYKÄNEN

Toni Nykänen
hallintopäällikkö
Kotimaisten kielten keskus